

TERVOLA

41

TÖRMÄVAARA

Kaivauskertomus
kivikautisen asuinuopan
kaivauksesta
1983
Eeva-Liisa Nieminen

SISÄLTÖ:

	Sivu
Arkistotiedot	1
Johdanto	1
Kaivauspaikan sijainti ja topografia	2
Kaivaustekniikka	2
Maalajit	3
Kiveykset	4
Löydöt	4
Yhteenveto	4
Ote peruskartasta 2542 12 TERVOLA	6
Pintavaaaituskartta 1:50	7
Korkeuskäyräkartta 1:50	8
Verkkoprojektio, $x = 1:25$, $y = 45^{\circ}$	9
Tasokarttoja 1:50, tasot 1 - 5	10 - 14
Profiilikartta, N - S profiili -20 - 26/150, 1:25	15
Löytökarttoja 1:50, tasot 1 - 4	16 - 19
Valokuva 1	20

TERVOLA 41 TÖRMÄVAARA

Kivikautisen asuinkuopan kaivaus

Kunta: Tervola

Kylä: Varejoki

Tila: Kataja, RN:o 13:165

Maanomistaja: Korpela, Väinö

os. 95300 TERVOLA

Maanvuokraaja: Napapiirin Kuljetus Oy

os. Rovakatu 31

96200 ROVANIEMI 20

Peruskartta 2542 12 TERVOLA, painettu 1981

Koordinaatit, mitattu paalun -20/154 kohdalta:

x = 37 47

y = 32 34

z = 61,28 - 62,00

Vuoden 1983 löydöt: KM 22071:1-42

diar. 27.10.1983

Aikaisemmat löydöt: KM 18240:1-6

Aikaisemmat tutkimukset: A. Erä-Esko inv. 1956 1962 (kert. 1971)

A. Sarvas tark. 1970

E.-L. Nieminen tark. 1982

Kertomukseen kuuluu lisäksi 14 kpl karttoja (yleiskartta 1:1000 Tervola 30 :n kaivauskertomuksen yhteydessä, valokuva 1 (negat:t 58708-709)).

JOHDANTO

Samanaikaisesti kun syksyllä 1983 jatkettiin arkeologisia kaivauksia Tervola 30 :n alueella ja muita tutkimuksia Törmävaaralla, kaivettiin Tervola 41 :n alueelta suurimmassa sortumisvaarassa oleva asuinkuoppa (ks. E.-L. Niemisen tark. kert. 1982).

Asuinkuopan länsireuna oli jo sortunut alas hiekkakuoppaan. Sortuma oli laajentunut edellisvuodesta. Asuinkuopan halkaisija oli noin 6 m. Alueelta tutkittiin noin 32 m^2 :n suuruinen alue.

Apulaisjohtajana ja piirtäjänä toimi FK Tapio Seger. Asuinkuopan kaivamiseen osallistui 8 kaivajaa.

KAIVAUSPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Tervola 41 :n kivikautinen asuinpaikka-alue sijaitsee Törmävaaran koillisrinteellä suuren hiekkakuopan itäreunalla, tälle hiekkakuopalle johtavan tien varrella ja siitä etelään, Tervola 41 :n asuinpaikka-alueeseen kuului 10 varmaa ja 2 epävarmaa asuinkuoppaa. Ne sijaitsevat noin 160 m kaakkoon Tervola 30 :n alueella vuosina 1982 ja -83 tutkituista asuinkuopista (s. 6), Osa Tervola 41 :n asuinkuopista sijaitsee samalla rantaterassilla kuin Tervola 30 :n asuinkuopat.

Maasto on nuorta männikköä ja jäkälää sekä sammalta kasvavaa hiekkakangasta (kuva 1, s. 20). Asuinkuopista etelään maasto kohoaa jyrkenevästi kohti hiekkakuopan eteläreunaa, joka on noin 80 m mpy. Asuinkuopista etelään metsä muuttuu sekametsäksi, ja puut ovat siellä täysikasvuisia. Maaperä tällä rinteellä on paikoitellen soista.

Asuinkuopista itään ja koilliseen maasto laskee loivasti kohti Tervola 42 :n asuinpaikkaa.

KAIVAUSTEKNIikka

Kaivaus aloitettiin siirtämällä 40 m linjaa 134 paalusta 70/134 Tervola 30 :n alueelta etelään suurelle hiekkakuopalle johtavalle tielle suunnassa $180/400^\circ$.

Tiellä linjaa vedettiin suorassa kulmassa 20 m alas- eli itään päin. Tässä pisteessä linja muutettiin jälleen kulkeväksi suunnassa $180/400^\circ$ ja sitä vedettiin 50 m Tervola 41 :n alueella olevan sortumisvaarassa olevan asuinkuopan koilliskulmaan (paalu -20/154).

Asuinkuopan jäljellä oleva osa paalutettiin 2 x 2 m:n ruutuihin, ja käytettiin samaa koordinaatistoa kuin Tervola 30 :n alueella. Koordinaatisto kasvoi pohjoiseen ja itään ja mittaukset suoritettiin ruutujen etelänurkista.

Korkeuskiintopisteenä käytettiin 20 m kaivausalueen pohjoispuolella sijainnutta kantoa, jonka lukema koneelta oli 257 ja absoluuttinen korkeus 60.74 m mpy. Korkeus kaivausalueelle siirrettiin Tervola 30 :n alueelta.

Taso- ja löytökartat piirrettiin mittakaavassa 1:50 ja profiilikartta mittakaavassa 1:25. Mittakaavassa 1:1000 piirretty yleiskartta on yhteinen Tervola 30 kanssa.

Ruudut kaivettiin lapioin ja lastoin 10 cm:n tasoina niin syväälle kuin löytöjä riitti.

MAALAJIT

Asuinkuopan syvin kohta osui ruutuun -24/150, ja siksi linjalta 150 piirrettiin profiili (s. 15). Asuinkuopan länsilaidasta oli sortunut huomattava osa alas hiekkakuoppaan.

Ensimmäisessä tasossa asuinkuopan keskiosassa ja reunoilla oli huuhtoutunutta maata. Asuinkuopan keskellä sitä oli vielä toisessa, kolmannessa ja neljännessäkin tasossa. Ruskeaa hiekkää oli kaikissa tasossa asuinkuopan itäosissa. Vaaleaa puhdasta hiekkää oli taas etupäässä asuinkuopan länsiosassa, kolmannesta tasosta lähtien runsaammin myös itäosassa. Neljännessä tasosta lähtien kaikkialla oli myös melko runsaasti ruostemaata ja magnaanihiekkää (s. 10-14).

Lika- ja nokimaata sekä palanutta hiekkää oli ensimmäisessä tasossa paikoitellen ruuduissa -22/150 - 152 sekä pieni läikkä ruutujen -26/150 ja -26/152 rajalla. Likamaaläikkä ruudussa -22/150 näkyi vielä toisessakin tasossa. Palomaa-alueita oli nyt enemmän ja ne olivat suurempia. Ne sijaitsivat asuinkuopan reunoilla, sen itä- ja koillisosissa. Kolmannessa tasossa palanutta maata oli enää

ruudussa -22/152 ja -24/148, jossa oli myös hieman likamaata. Neljännessä tasossa palanutta maata oli hiukan ruuduissa -22/148 ja -26/148 (s. 10-14).

KIVEYKSET

Mitään kiveyksiä tutkitussa asuinkuopassa ei ollut, eikä ensimmäisestä tasosta asuinkuopan alueelta tavattu ainuttakaan kiveä. Toisessa tasossa oli muutama hajanainen palanut kivi, m.m. ruudussa -24/150. Kolmannessa tasossa oli useampi palanut kivi ruudussa -24/148. Kyseessä saattaa olla sortuneen lieden jäännöksiä.

LÖYDÖT

Asuinkuopasta tuli sangen vähän löytöjä, etupäässä vain kvartsia. Ruudusta -24/152 löytyi ensimmäisestä tasosta kahdeksi kappaleeksi hajonnut liuskeiskos sekä ruudusta -26/148 neljännestä tasosta pala palamatonta luuta (ks. Tervola 30 kaiv.kert.). Kvartsia löydettiin yhteensä 670,5 g, etupäässä ruutujen -24/148 ja -24/150 alueilta. Kvartsiesineitä oli 29 kpl, ytimiä löydettiin 3 kpl ja lisäksi yksi iskukivenä käytetty ydin. Loput olivat iskoksia. Määrällisesti eniten löytöjä tuli 2. ja 3. tasosta (ks. löytökartat s. 16-19).

YHTEENVETO

Kokonsa ja löytöniukkautensa puolesta nyt tutkittu asuinkuoppa Tervola 41 :n alueella muistutti asuinkuoppaa III Tervola 30 :n alueella. Asuinkuopan itälaita oli myös lähes löydötön kuten oli asianlaita asuinkuopissa II ja III Tervola 30 :n kivikautisella asuinpaikalla (kaiv. 1982). Kiveysten ja palaneiden kivien puute taas oli niistä poikkeava piirre. Pidän mahdollisena sitä, ettei tutkittu kuoppa ensinkään ollut asuinkuoppa.

Nyt tutkittu kuoppa Tervola 41 :n alueella sijaitsi samalla rantaterassilla ja samalla korkeudella kuin Tervola 30 :n asuinkuopat I - III. Se sijoittunee siis ajallisesti myös tyyppillisen kampakeramiikan aikaan (Ka II:2).

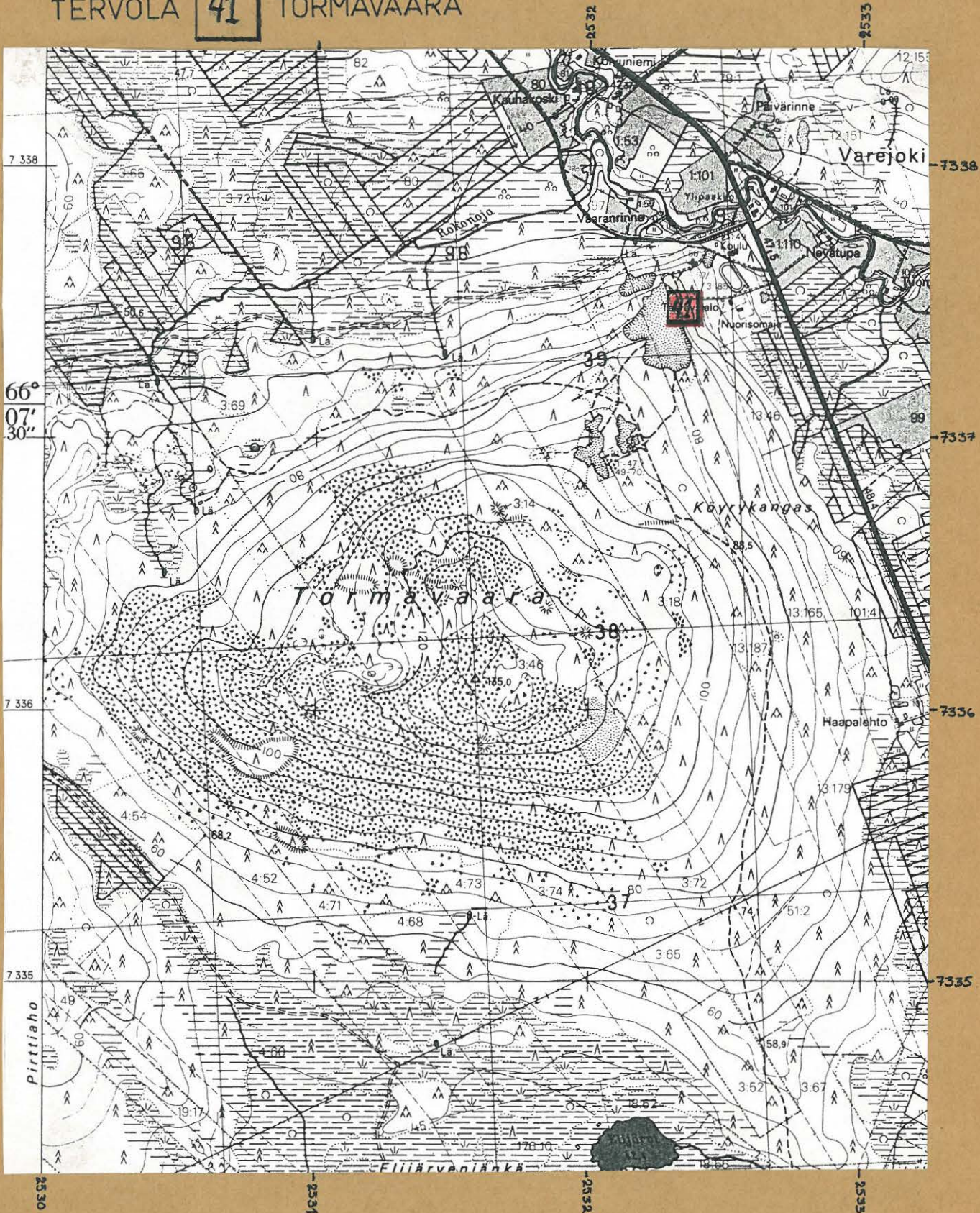
Palanutta maata oli asuinkuopan reunoilla siten, että olisi ilmeisesti syytä jatkaa asuinkuopan ympäristön tutkimista - kuten myös muiden hiekkakuopan reunalla sijaitsevien asuinkuoppien.

Helsingissä 22 päivänä toukokuuta 1984

Eeva-Liisa Nieminen, FM

TERVOLA 41 TÖRMÄVAARA

OTE PERUSKARTASTA 2542 12 TERVOLA, PAINETTU 1981

TUTKITUN ASUINKUOPAN KOORDINAATIT: X = 37 47, Y = 32 34, Z = 61,28 - 62,00

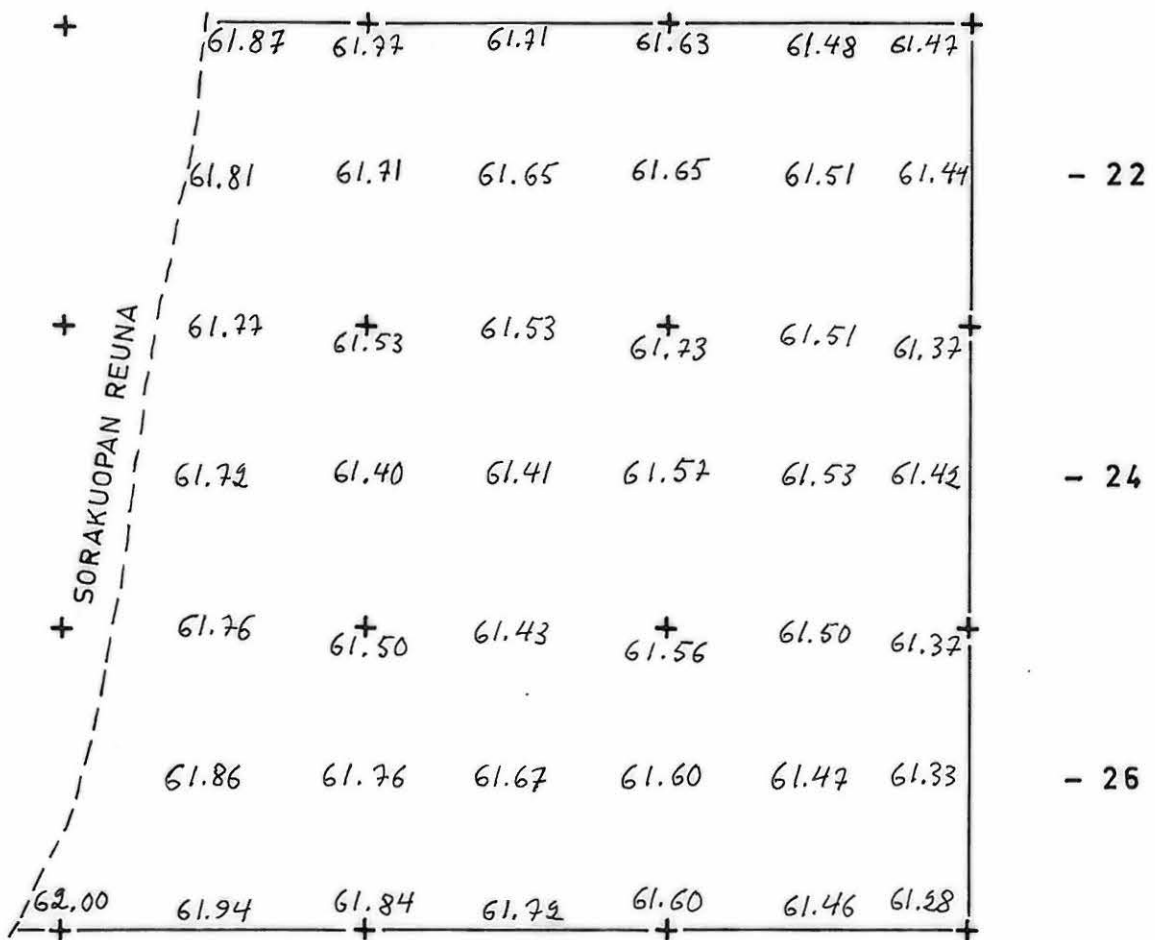
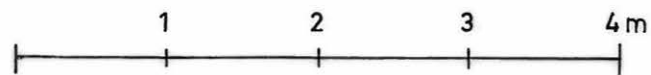
TERVOLA 41 TÖRMÄVAARA

E.-L. NIEMINEN, T. SEGER 1983

PINTAVAAITUSKARTTA KAIVETUSTA ALUEESTA
(LUVUT ABSOLUUTTISIA KORKEUKSIA M. MPY.)

MK = 1:50

PIIRT. T. SEGER

148

150

152

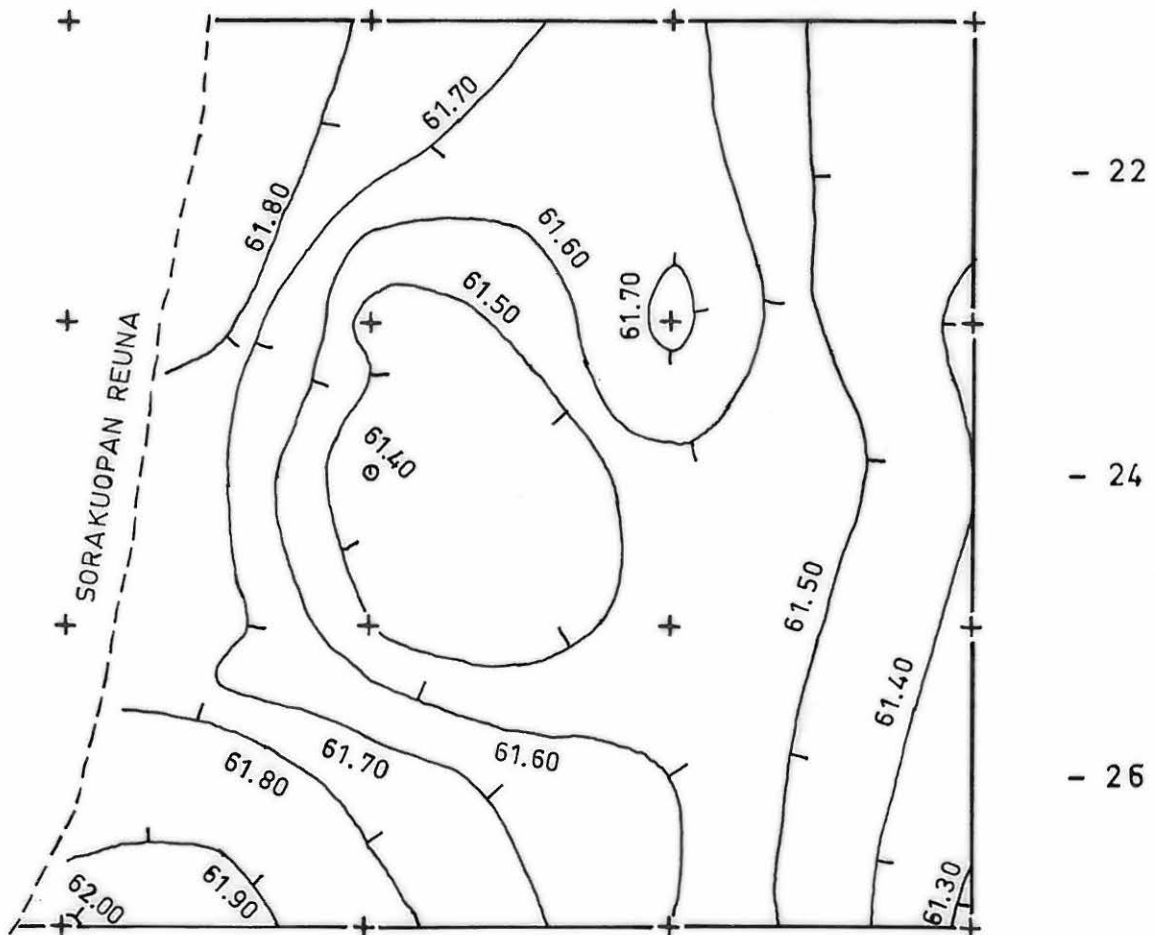
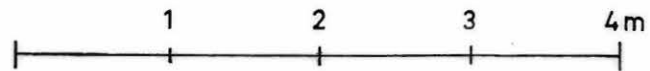
TERVOLA 41 TÖRMÄVAARA

E.-L. NIEMINEN, T. SEGER 1983

PINTAVAAITUKSIIN PERUSTUVA KORKEUSKÄYRÄKARTTA
KAIVETUSTA ALUEESTA (LUVUT ABSOLUUTTISIA
KORKEUKSIA M. MPY.)

MK= 1:50

PIIRT. T. SEGER

148

150

152

TERVOLA 41 TÖRMÄVAARA

E.-L. NIEMINEN, T. SEGER 1983

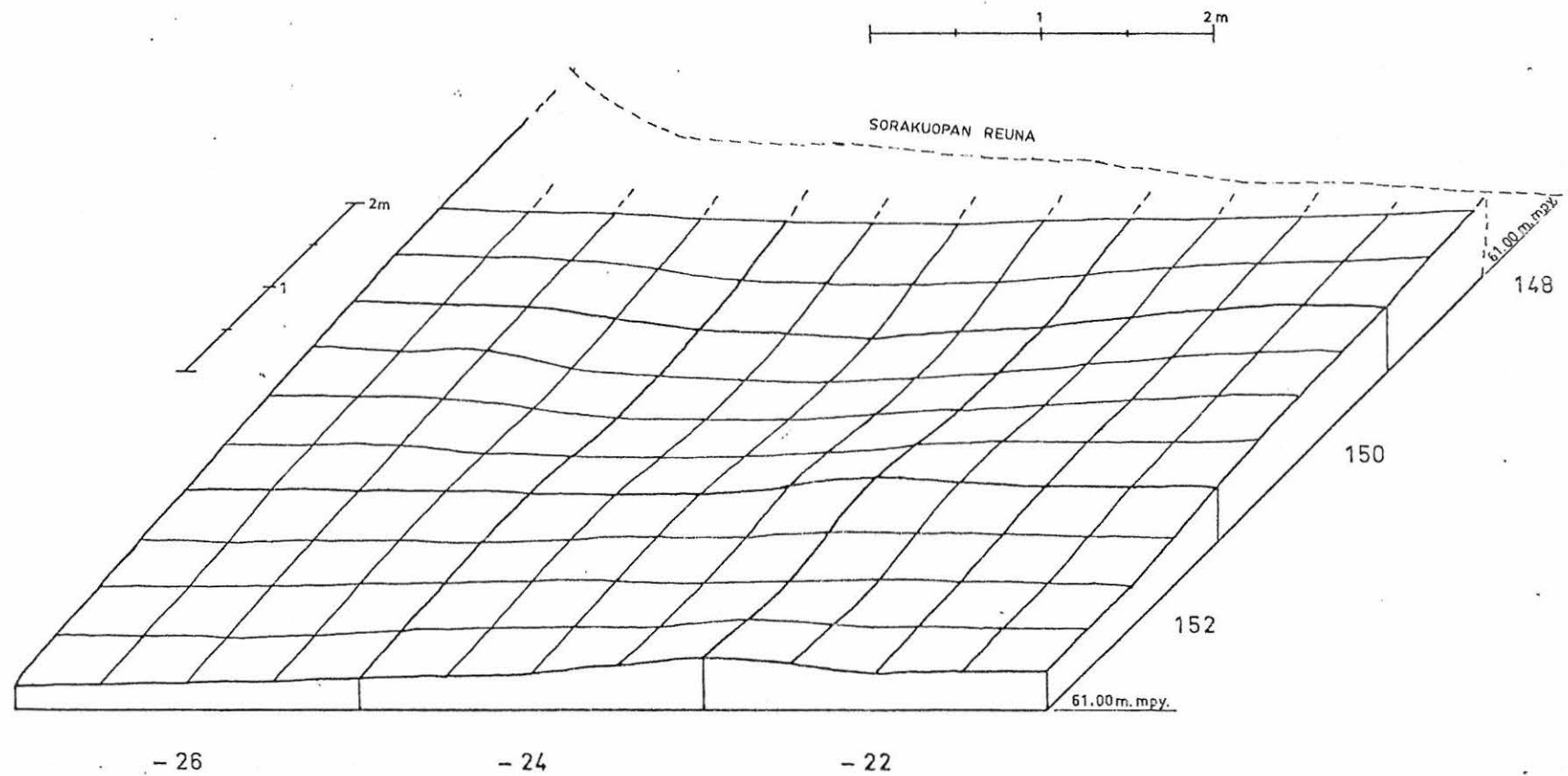
PINTAVAAITUKSIIN PERUSTUVA VERKKOPROJEKTIO KAIVETUSTA ALUEESTA

ATSIMUUTTI = 30° (ALUE NÄHTYNÄ KOILLISKULMASTA)

KALLISTUSKULMA = 45°

MK = 1:25 (Y-AKSELIN LYHENNYSKERROIN = 0.702)

PIIRT. T. SEGER

TERVOLA 41 TÖRMÄVAARA

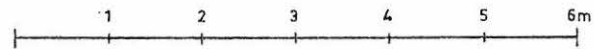
E.-L. NIEMINEN, T. SEGER 1983

KAIVAUSALUE 1. TASOSSA

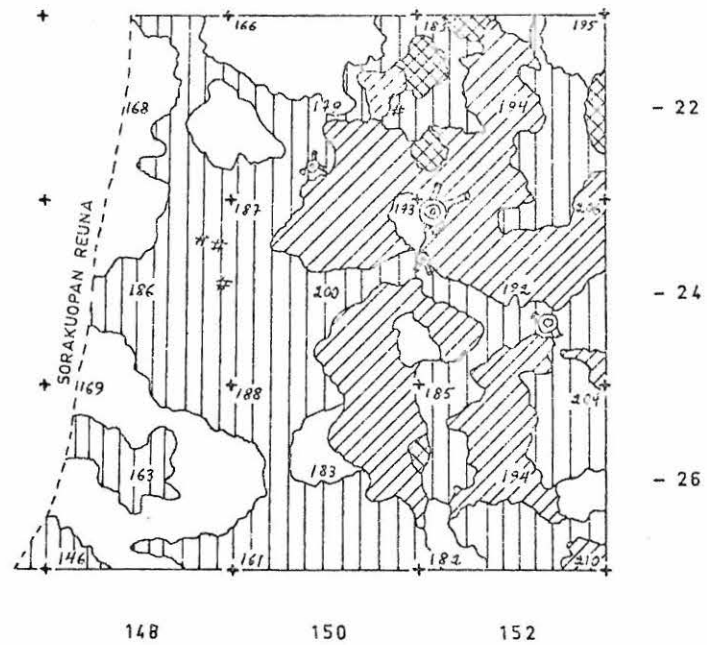
MK = 1:50^m

KP = 257 = 60.74 M. MPY.

PIIRT. E.-L. NIEMINEN, T. SEGER

- TURVE JA HUUHTOUTUNUT MAA
- RUSKEA HIEKKA
- PALANUT HIEKKA
- LIKAMAA
- VAALEA PUHDAS HIEKKA
- HIILI JA NOKI

TERVOLA [41] TÖRMÄVAARA

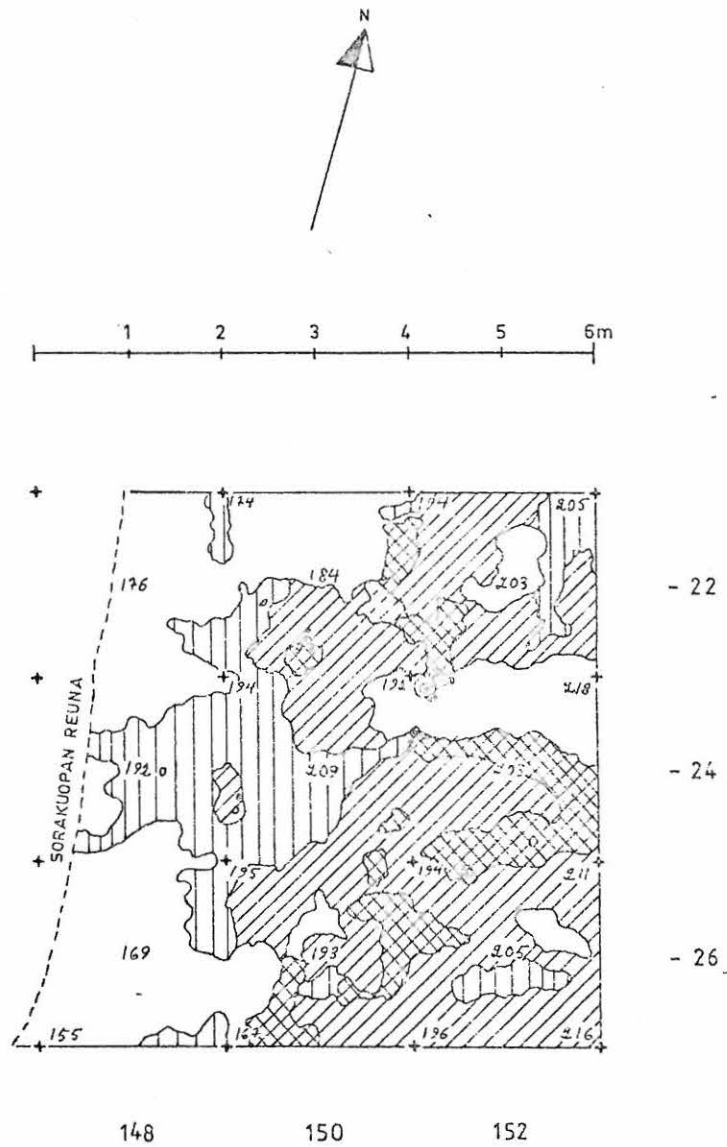
E.-L. NIEMINEN, T. SEGER 1983

KAIVAUSALUE 2. TASOSSA

MK = 1:50

KP = 257 = 60.74 M. MPY.

PIIRT. T. SEGER

TERVOLA 41 TÖRMÄVAARA

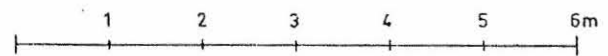
E.-L. NIEMINEN, T. SEGER 1983

KAIVAUSALUE 3. TASOSSA

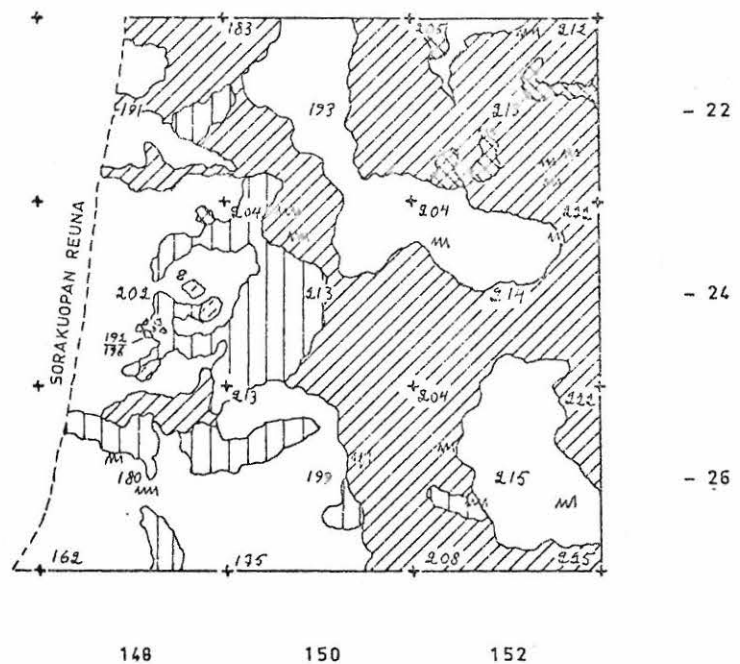
MK = 1:50

KP = 257 = 60.74 M. MPY.

PIIRT. T. SEGER

- TURVE JA HUUHTOUTUNUT MAA
- RUSKEA HIEKKA
- PALANUT HIEKKA
- LIKAMAA
- VAALEA PUHDAS HIEKKA
- RUOSTEMAA

TERVOLA 41 TÖRMÄVAARA

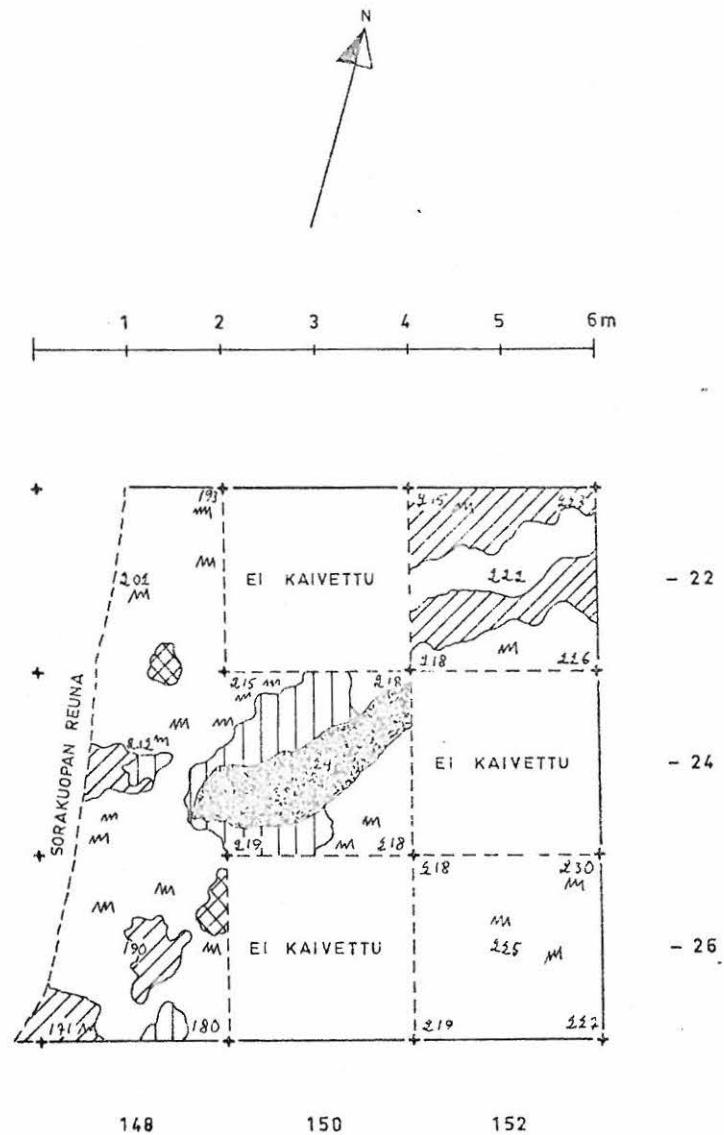
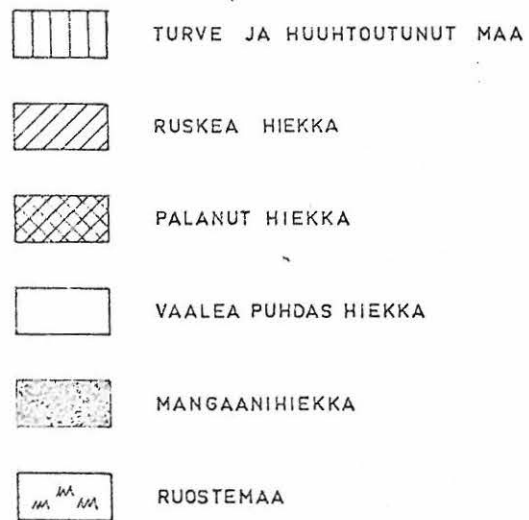
E.-L. NIEMINEN, T. SEGER 1983

KAIVAUSALUE 4. TASOSSA

MK = 1:50

KP = 257 = 60.74 M. MPY.

PIIRT. T. SEGER

TERVOLA 41 TÖRMÄVAARA

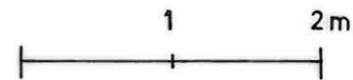
E.-L. NIEMINEN, T. SEGER 1983

RUUTU - 24 / 148 5. TASOSSA

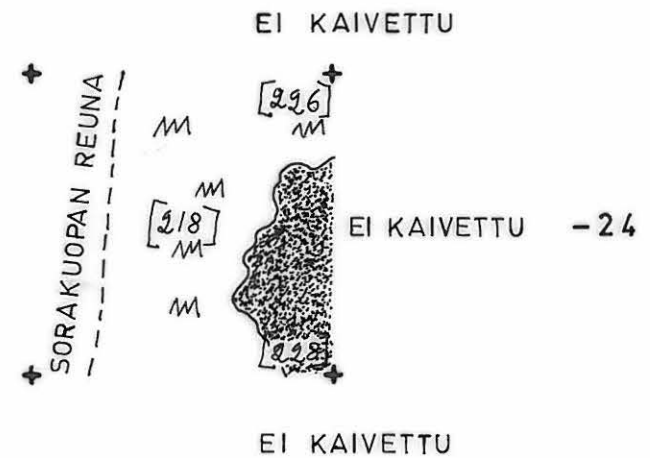
MK = 1:50

KP = 257 = 60.74 M. MPY.

PIIRT. T. SEGER

	VAALEA PUHDAS HIEKKA
	MANGAANIHIEKKA
	RUOSTEMAA

148

TERVOLA 41 TÖRMÄVAARA

E.-L. NIEMINEN, T. SEGER 1983

ASUINKUOPAN N - S-PROFIILI - 20/150 - -26/150 LÄNNESTÄ

MK = 1:25

KP = 257 = 60.74 M.MPY.

PIIRT. T. SEGER

TURVE JA HUUHTOUTUNUT MAA

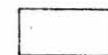
RUSKEA HIEKKA

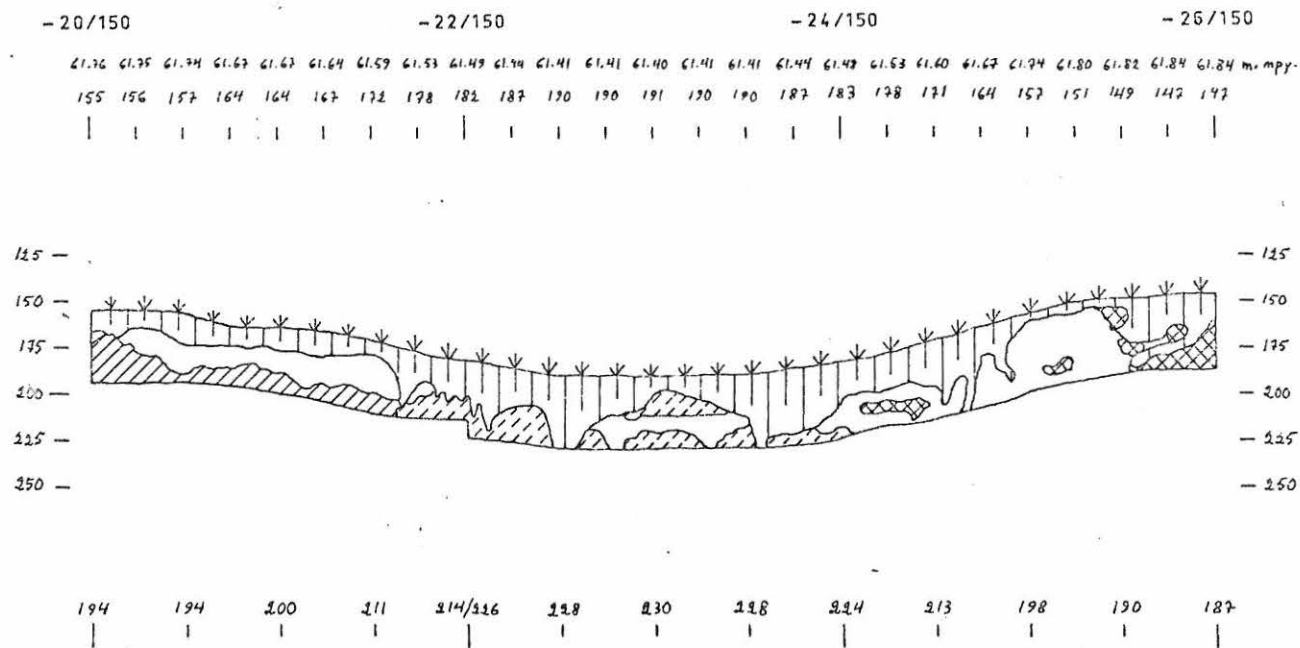
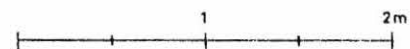
PALANUT HIEKKA

LIKAMAA

VAALEA PUHDAS HIEKKA

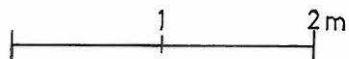
TERVOLA 41 TÖRMÄVAARA

E. L. NIEMINEN T. SEGER

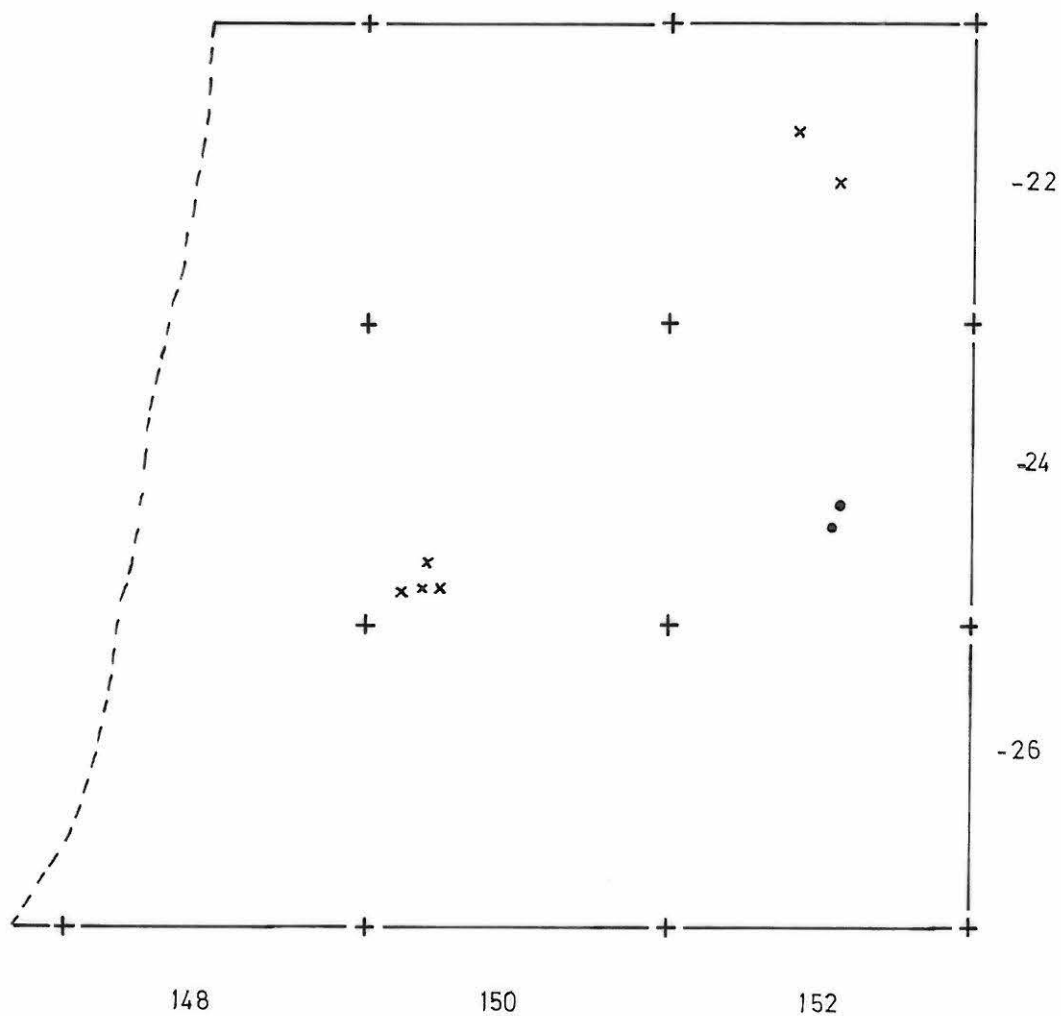
LÖYTÖKARTTA

TASO 1

MK = 1 : 50

- * KVARTSI
- LIUSKE

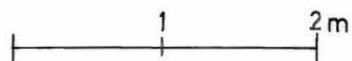
TERVOLA 41 TÖRMÄVAARA

E. L. NIEMINEN T. SEGER

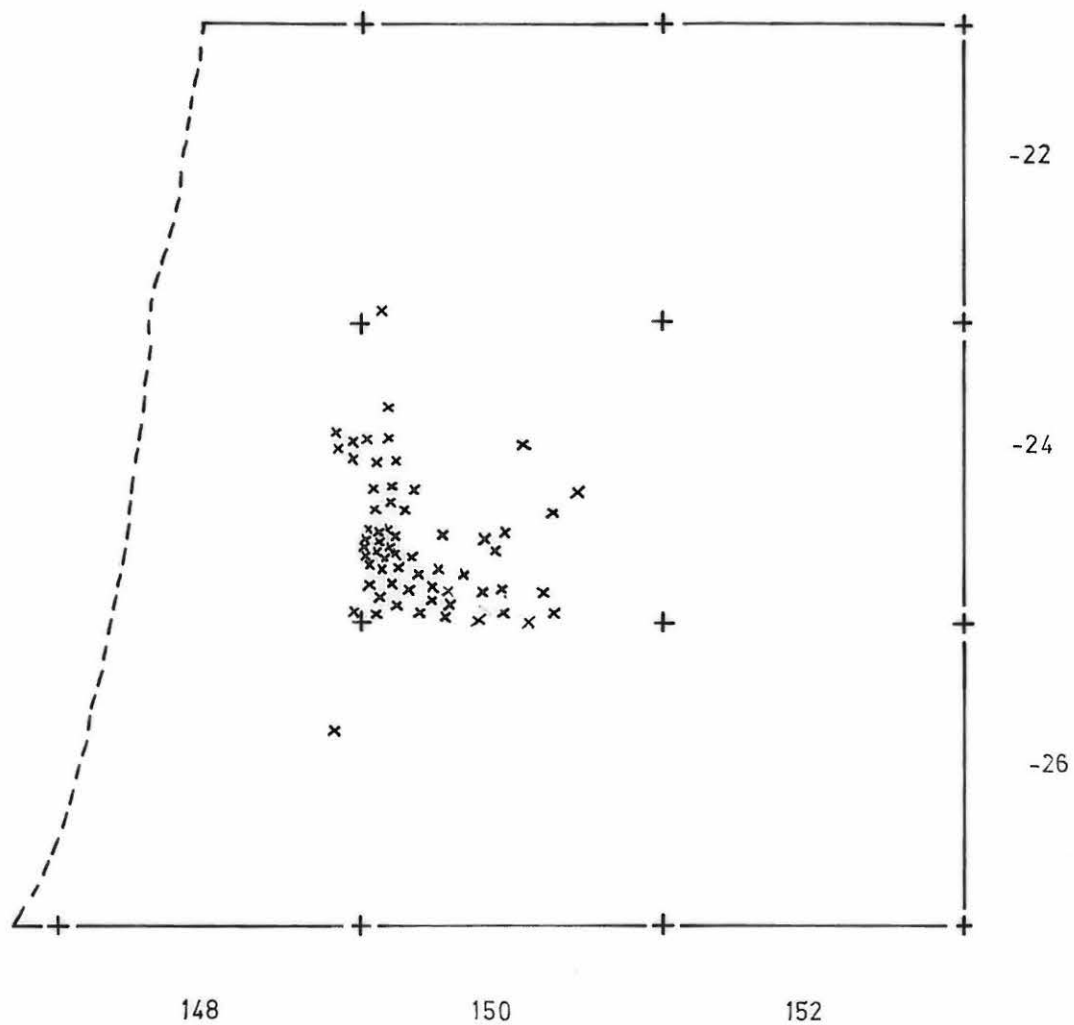
LÖYTÖKARTTA

TASO 2

MK = 1:50

× KVARTSI

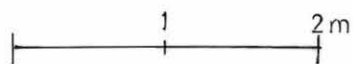
TERVOLA 41 TÖRMÄVAARA

E. L. NIEMINEN T. SEGER

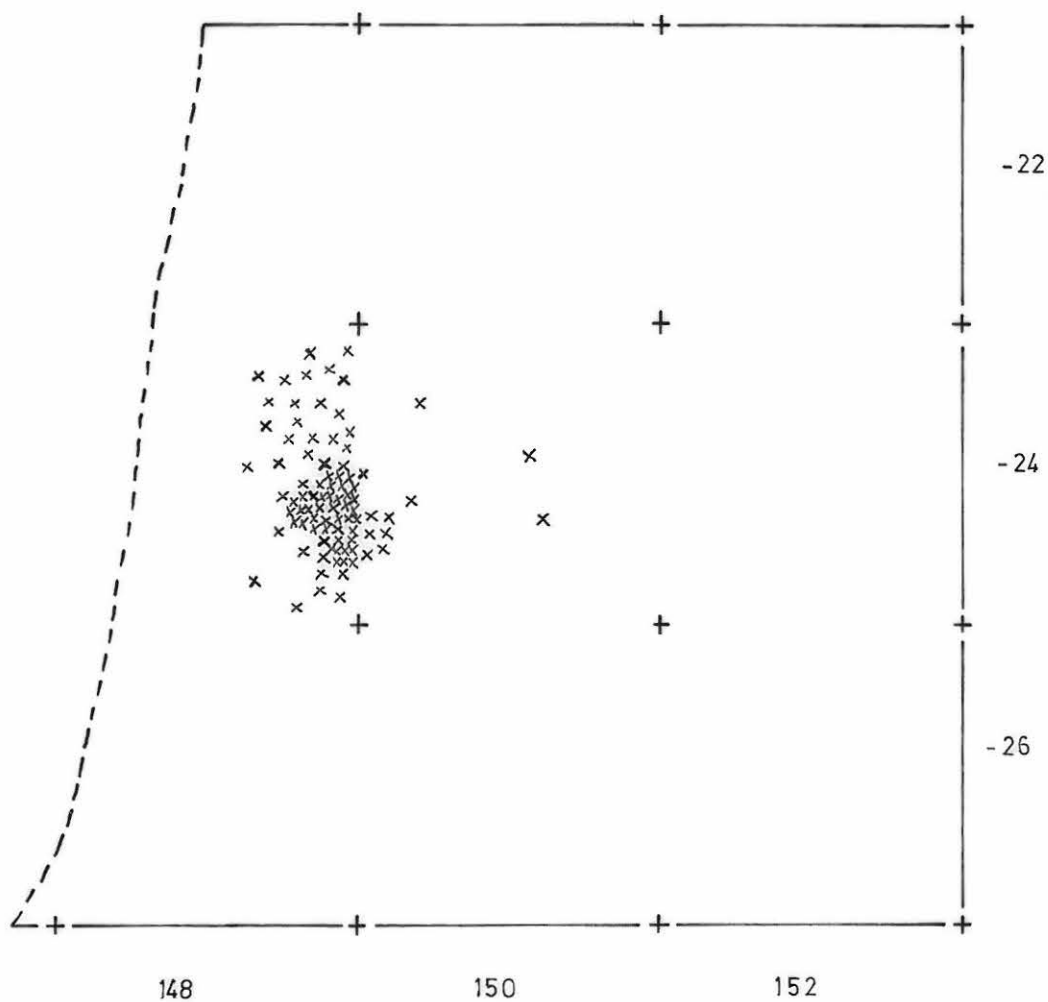
LÖYTÖKARTTA

TASO 3

MK = 1:50

× KVARTSI

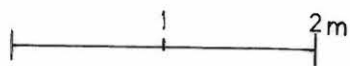
TERVOLA 41 TÖRMÄVAARA

E. L. NIEMINEN T. SEGER

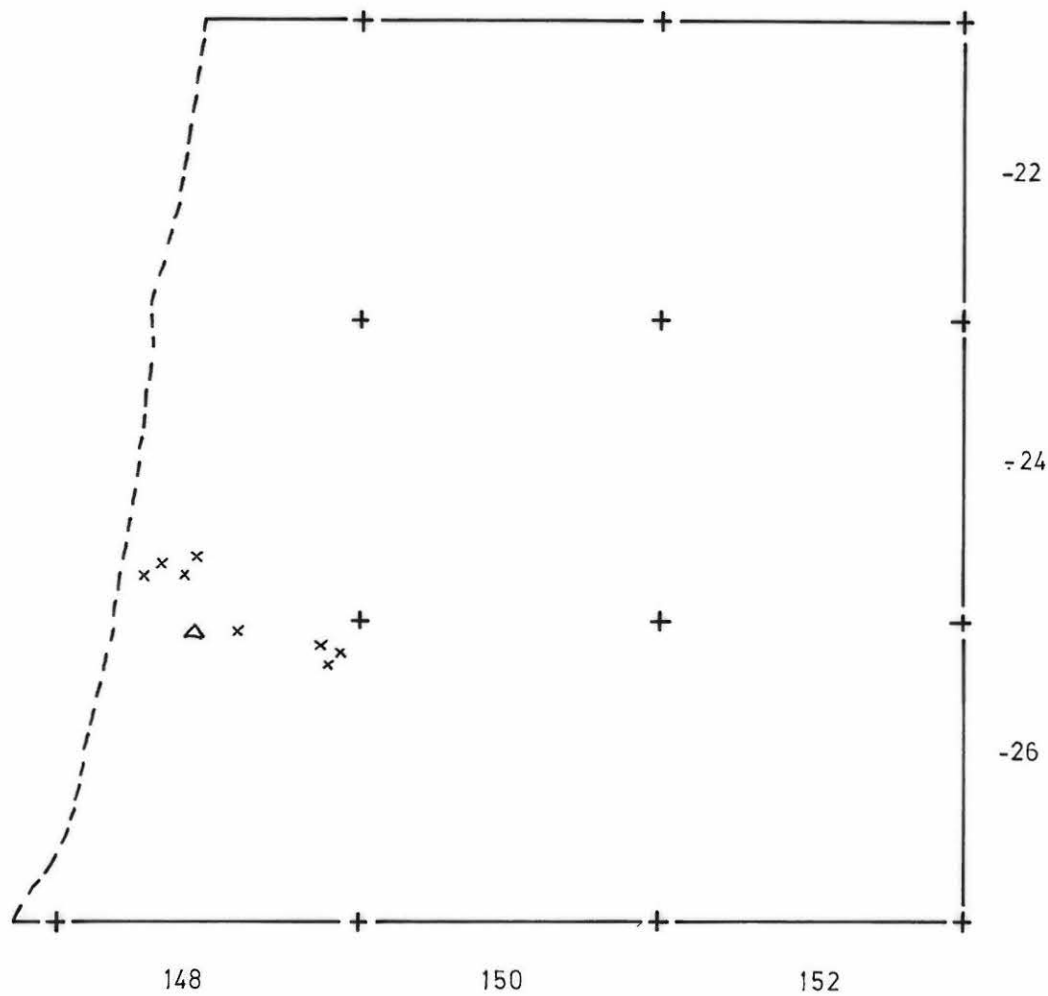
LÖYTÖKARTTA

TASO 4

MK = 1:50

× KVARTSI
△ PALAMATON LUU

TERVOLA 41 TÖRMÄVAARA

ASUINKUOPAN 4 ALUE RAJUTETTUNA, KUV. ETELÄSTÄ 58708-709